نواندنی شانۆیی و ئەکتەری کورد

یاسین قادر بەرزنجی

هونەری نواندن و ئەکتەر :

مرۆڤ هەستدارترین گیانەوەری ئەم بوونەیە ، بەهۆی مێشک و ئەندامە چالاکەکانییەوە هەر لە خۆرهەڵاتی ژیان و لەبەرەبەیانی دەرکەوتنی تیشکی مرۆڤایەتی یەوە و لەهەڵکردنی چرای هەڵسوکەوتی هۆشیارانەوە بووەتە نزیکترین دۆستی ئەم سروشتە فراوان و بەربڵاوە ، سروشتیش خۆی لەخۆیدا قوتابخانەیە و چاوگی هەموو جوانی یەکە و سەرچاوەی گشت هونەرێکە . چۆمەر لە « بەسەرهاتی پزیشکێکدا » ئەڵێ : - [سروشت بەتوانا مەزنەکەیەوە گەورەترین داهێنان و ئەفراندنی هێناوەتە گۆڕێ ، هەر وەك ئەوەی پێمان بڵێت : بڕواننە منی سروشت ؛ بزانن چۆن توانیومە شت بخوڵقێنم و کەی ویستبێتم وێنەی جوان جوانم بۆ کێشاون ، جا ئیتر کێ لە باریدایە با بێت سوودم لێ وەربگرێت و لاساییم بکاتەوە][1] .

مرۆڤ ڕەنگکێشی چارەنووسی سەردەمە جۆراو جۆرەکانە و بە چاکی ی هۆگری ژیان و بەرهەم و چالاکییەکانی بووە و مەزنترین دەوری لەمێژووودا بینیوە ، ئەم هۆگربوونە وای لە مرۆڤ کردووە کە گەلێك لایەنی ژیانی خۆی جوان و پڕ لەشەوق بکات ، هەر بەهۆی کارتێکردن و دەوری سروشت لەسەری و بەهۆی هەڵکەوتنی دەوروبەرەکەیەوە کارێك و بەرهەمێکی ئەوتۆی وەدەست هێناوە کە هەر لەتوانای ئەودایە . ئادەمیزاد ئەو کاتەی نێچیریان ڕاوکردووە چۆنێتی کارەکەیان چەشنە جموجوڵی یەك بووە لەهەڵسوکەوتی ڕۆژانەیان جیاوازبووە .. هەر بۆیە ناچاربوون چەند شێوازێکی لەنواندن چوو لە دەم و چاو و دەنگ و جوڵانەوەیاندا بکەن .. یان ، بەکارهێنانی ئاگر لای مرۆڤی سەرەتایی دیسانەوە کرداری وەکو « نواندنی » هێناوەتە ئاراوە .. بەڵێ ؛ نواندن هەر لەسەرەتای ژیانی مرۆڤەوە هەبووە و مرۆڤ بەگوێرەی پێشکەوتنی هەست و بیری گۆڕانی بەسەردا هێناوە و تا ئەمڕۆش بەردەوام لەناوەرۆك و شێوازی ئەم هونەرەدا گۆڕان هەر هەیە .. ئێستا هونەری نواندن بووەتە هونەرێکی سەرەکی و بڵاو لە گشت شوێنێکی دنیادا وەك یەکێك لە هونەرە مەزن و سوودبەخشەکان بەهای لەشانۆدا و پاشانیش لەسینەماو ڕادیۆو تەلەفزیۆندا دەرکەوتووە . ژان لوی بارۆ وتویەتی : - [بۆیە پیشەی ئەکتەریم هەڵبژاردووە تا هەوو ڕێگای گەیشتن بە برا مرۆڤەکانم ببینمەوە][2] .

نواندن لەژێر تیشکی سەلیقەی مرۆڤدایە ، تەنیا مرۆڤی بەهرەدارە ئەتوانێ خۆی بنوێنێت « واتە تەمسیل بکات » ، بەهرە ئەگەر لەمرۆڤدا نەبێت ئەوا ئەو مرۆڤە بێ بەهرەیە و نابێتە ئەکتەر ، خۆ ئەکتەر گەر لەپاڵ بەهرەکەیدا ڕۆشنبیریی فراوانی لە مەیانەی هونەردا هەبێت ئەوا ئەبێتە ڕابەرو هونەرمەندو پێشەوای هونەرەکەی .

ستانسلافسکی بڕوای وایە ئەکتەری بێتواناو بێ بەهرە ئەبێ شانۆ چۆڵ بکەن و ئاژاوە نەنێنەوە .. هەروەها ئەکتەری بەتواناو بەهرەداری هونەرمەندو ڕۆشنبیر نرخی هونەرەکەی ئەزانێ و ئەبێت بە چاکی لە بەهای نواندن و شانۆو هونەرەکەی بگات ، ئەبێ بە چاکی لەو ڕاستی یە تێ بگات کە [ئەمڕۆ هونەر

کاراکتەرەکانی ترەوە ئەو کەسەمان پێ ئەناسێنێت][7] .
ئەکتەر بەپێچەوانەی گشتی هونەرمەندێکی ترەوەیە ، چونکە کەرەستەکانی دەربڕینی لەدەرەوەی خودی خۆیدا ناهێنێ ، بەڵکو لەناو خۆیدا یەتی ، ناوەوەی ئەکتەر جیهانێکی تەواوە [بەجوڵانەوە وێنە ئەکێشێ‌و بەدەنگ ئاواز لێ ئەدات‌و بە بێ دەنگی ئەنووسێت ...] ، لەم گۆشەیەوە ئەبینین فرمانی ئەکتەر لەشانۆدا لەفرمانی نووسەر یان دەرهێنەر یان بینەر کەمتر نی‌یە ، بەڵام هەڵسوکەوتی ئەکتەر لەشانۆیەك بۆ شانۆیەکی ترو لەزەمانێك بۆ یەکێکی تر جیاوازە ، بۆ نموونە :

[ئەکتەر لەشانۆی ئەرستۆیی‌دا تەنیا خودی کەسێ لە شوێن‌و کاتێك‌و دەوروبەرێکی دیاری‌کراودا ئەگەیێنێت . ئەکتەری شانۆی مەلحەمیش شایەتێکەو ئاگاداری هەموو شتەکانە ، ئەو شت ئەگێڕێتەوەو بێ‌لایەنە ، قسەی خۆی ناکات ، ئەشزانێ باسی چی ئەکات ، لەم شانۆیەدا ئەکتەر وەك هەریەکێ لەهۆکانی ڕاگەیاندنی لێ دێت « بیر » لە ڕێگای وەسیلەکانی گوێ گرتن‌و بینینەوە ئەگەیێنێت . بەڵام ئەکتەری شانۆی ئاهەنگ سازی « الأحتفالي » تەواو پێچەوانەی ئەکتەرانی شانۆی درامایی کۆن‌و مەلحەمی‌یە ، چونکە تێکەڵە لە هەردوو جیهانەکەی واقیع‌و خەیاڵ ؛ وەهم‌و ڕاستی ، لەم شانۆیەدا ئەکتەر یارییەك ئەکات ، جیاوازە لە گشت یارییەکیش کە بە زۆر بهێنرێتە گۆڕەپانەوە ..][8] .

یەکێك لەو مەرجانەی کە ئەکتەر هونەرەکەی پێ ڕازاوەو جوان ئەکات ڕاستگۆیی‌یە لە نواندنا ، ئەگەر بینەر ببینێ ئەکتەرەکەی سەر شانۆ ڕاستگۆیەو بەبێ زۆر لەخۆکردن‌و دەنگ گۆڕینی درۆزنانەو هەڵچوون‌و داچوونی بێ سەروشوێن دەورەکەی ئەبینێ ئەوا بەباشی گوێ لەگشت ڕستەو دیالۆژی دراماکە ئەگرێت‌و بەسەرنجەوە لەبابەت‌و جوڵانەوەکان وورد ئەبێتەوەو ئەنجامی ئەم کارەش بە سوود وەرگرتنی هەردوولا ئەشکێتەوە ، واتە سوودی ئەکتەرو بینەر . شچیپکن لە نامەیەکی‌دا بۆ شەمسکی‌ی قوتابی نووسیویە : [تۆ دەورەکەت باش بینی‌و لەهەمان کاتیشدا خراپ بینیت ، گرنگ ئەوەیە لە نواندنی دەورەکەتدا ڕاستگۆ بوویت][9] .

بە هەمان شێوەش ، لەلای ستانسلافسکی ڕاستگۆیی لەنواندنا ڕەگەزی سەرەکی‌یە لە ئاوێتە بوونی توانای دەرکەوتن‌و خستنە ڕووی ئەکتەرو بەهرەی نواندنەکەی . ئەو « بەهرە » ئەکاتە یەکەم هۆی سەرکەوتن‌و لە هەمان کاتیشدا ڕستەی [بڕواو هەست پێ کردن‌و ڕاستگۆیی][10] ئەکاتە تابلۆیەك‌و بەسەر دیواری هۆڵی قوتابخانەکەیدا هەڵی‌ئەواسێ .

لە وڵاتێکی وەك پۆڵۆنیادا شانۆیەك بەناوی « هەژار » ەوە درووستبوو ، دامەزرێنەری ئەم شانۆیە گرۆتۆفسکی‌یەو ئەم ئەکتەری بە یەکەمین‌و تاقە هونەرمەندی شانۆ ئەزانی ، لای گرۆتۆفسکی وابوو کە ئەکتەر بە تەنیا لە باریدایە هەموو شتێ بە ئەنجام بگەیێنێ .. ئەوەتا سەبارەت بە شانۆو نواندن‌و ئەکتەر ئەڵێت : [گرنگترین توخم لە هونەری شانۆدا ئەکتەرە ، موڵك‌و خاوەنی کاراکتەر ئەکتەری بەتوانایە ، ئەتوانرێت بێ ئارایشت‌و جل‌و بەرگ‌و دیکۆر شانۆ بخرێتە بەرچاو ، تەنانەت تەختەی شانۆی تایبەتیش ؛ تیشك‌و کارتێکردنە دەنگی‌یەکانیش گرنگ نی‌یە ، ئەوەی مەسەلەکەی پێ ڕائەپەڕێت تەنیا هەر ئەکتەرەو ئەکتەر][11] .

● ● ●

ئەکتەری کورد

ئەکتەری کورد وەك هەر هونەرمەندێکی تری ئەم نەتەوەیە جێگای دیاری خۆی لەزەمینەی خزمەتکردنا هەیە ، ئاشکرایە کە ئەکتەری بەهرەدار بزوێنەری شانۆو هۆی سەرەکی‌یە لەسەرخستنی شانۆگەری‌دا . ئەکتەرانی خاوەن بەهرە لە هاملێتەکەی شەکسپیردا ئاوا ناوبراون : [باشترین خزمەت ئەبێ بۆ ئەکتەرەکان بێت ، چونکە ئەوان کرۆکی ژیانی سەردەم‌و کورتەی مێژووەکەین][12] .

شانۆ کە کۆی گشت هونەرێك بێت ئەوا پێویستە ئەکتەرانی بەتوانا ببنە پێشڕەوی کارکردنی ، هونەرمەندی شانۆش بەو کەسە ئەوترێت کە قاڵ بووی هونەرەکەی بێت ، کەسێك بێت تا ڕادەیەکی باش چووبێتە کرۆکی بیرو ڕواڵەتە جوانکراوەکان ، هونەرمەندی هۆشیار درووستکەری شانۆگەریی سەرکەوتووە . زۆر هونەرمەند هەن ڕەوڕەوەی مێژوو بەلایاندا وەرچەرخاوەو ماوەیەك لایان ئارامی گرتووە، دواجار ناویانی لە سەر سنگی تۆمار کردووە ، ولیەم شەکسپیر

دوای مەرگی خۆی لە پایەو مەقامێکدا سەیر ئەکرا کە بۆی بووترێت (گەورەترین کەسە لەدوای خوا) ، تەنانەت لە وەسفی هونەرمەندی ڕاستەقینەدا ووتراوە : (ئەو کاتەی هەزارێك یان هونەرمەندێك ئەمرێت ئەستێرەیەکی ئاسمان ئەکوژێتەوە) . هەر بۆیە هونەرمەندی گەورە شایەتی ئەو سەردەمەیە کە تیایدا ئەژی . لۆرکا دەربارەی شانۆو دەوری هونەرمەندان ووتویەتی : - [شانۆ بەر لەهەموو شتێك هونەرەو بەرزترین جۆری هونەریشە ، ئێوەش ئەی ئەندامانی تیپەکان بەر لەهەموو شتێك هونەرمەندن ، هونەرمەندن لەتەوقی سەرتانەوە تا قولەپێتان ، چونکە لەڕێی ئەڤین و لەڕێی نیشتماندا و لەڕێی پیشەکاری هاتوونەتە جیهانی شانۆگەرییەوە ، ئەو جیهانەی پڕە لە خەیاڵ و پڕیشە لە هیواو ئاوات ، ئێوە هونەرمەندن بە هیواو حەزی خۆتان][*] .

ئەکتەری کوردیش وەك هونەرمەندی دلسۆزی ئەم گەلە بەشێکی دیارن و ئەستێرەیەکی پرشنگدارن لەئاسمانی هونەری کوردیدا ، ئەکتەری کورد لەو کاتەوەی شانۆگەری کوردی وەك دیاردەیەکی تەمسیلی ساکارو وەك چالاکییەکی کۆمەلایەتی نێو قوتابخانەکان و نێو دەستەی لاوانی کورد دەرکەوتووەو ووردە ووردە لەگەڵ ڕەوتی بەرەوپێشەوە چوونی تێکستی شانۆگەری و لەگەڵ هاتنە پێشەوەی ئافرەتەوە بۆ بواری نواندن و دەرکەوتنی چەند دەرهێنەرێکی لێ هاتووتر لەوانەی پێش خۆیان و پاش ئەوەی جەماوەری کوردستان بە پەرۆشترو لەڕوانگەیەکی تازەترەوە ڕوانیویانەتە شانۆگەرییە کوردییەکان ، ئەوا ئەکتەری کوردیش هەنگاوەکانی خێرا ترو جێگیر تر کردووە . خۆ دەرچوونی دەستەیەك قوتابی خوێنگەرم لە پەیمانگای هونەرە جوانەکان ئەوا کارێکی چاك و بە سوودی هەبووە لەسەر بەرهەمی شەستەکان و بەرەودوا . بەهەمان شێوەش ، کە ساڵانی حەفتا بارێکی نوێ و گونجاو وپێگەیشتووتر بۆ نەتەوەکەمان خولقاوە ئەوا بەهرەی هەڵکەوتووتر لەوانەی پێش خۆیان لەڕیزی ئەکتەراندا بینراوەتەوە . هەر لەم قۆناغەدا ، واتە دوای حەفتا ، هاتنە پێشەوەی چەند هونەرمەندێکی بەتوانای دەرچووی ئەکادیمیاو پەیمانگای هونەر زیاتر نواندن و دەرهێنانیان بەرەو زانست و هونەرکاری بردووەو دیارترینی ئەو هونەرمەندانەش « أ . سالارو بامەرنی و تەلعەت سامان و کاکەیی و سەعدون و ئەوزاد مەجید » ن . ئێستاش ، لەپاڵ خزمەتکردنی بەردەوامی هونەرمەندانی خاوەن بەهرەی کورددا « کەبەردی بناغەی بزوتنەوەی شانۆی کوردین » ئەکتەری تێگەیشتوو بیرڕوناکی بەتوانا لەڕیزی قوتابیانی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی سلێمانی « کە کردنەوەی ئەم پەیمانگایە خەونی دێرینی بیرڕوناك و هونەرمەندانی کورد بووە » ڕوو لەبەرهەم و شانۆگەریی سەرکەوتووتر لەوانەی پێشوو ، هیواش زۆرە ئەم لاوە دلسۆزانە بە ڕوویەکی گەشەوە دەرکەون و لە خەباتی ڕۆشنبیریی ئەم گەلەدا دەوری شیاوی خۆیان بە لێوەشاوەییەوە ببینن .

شانۆی کوردی ، لەهەر سێ قۆناغەکەی گەشەسەندن و بەرەو پێشەوە چوونیدا .

واتە : ا - قۆناغی سەرەتای شانۆی کوردی لەبیستەکان تا پەنجاکان .

ب - قۆناغی پەنجاکان بۆ حەفتاکان

ح - قۆناغی حەفتاکان تا ئەمڕۆ .

ئەکتەری کورد بە درێژایی ئەو سێ قۆناغە کەم تا زۆر خزمەتی بەرەو پێشەوە بردنی هونەری نواندنیان کردووەو ئەمەش خۆی لەخۆیدا خزمەتێکی گەورەی بزوتنەوە شانۆییەکەیە . لەهەر قۆناغەدا چەند ئەکتەرێك دەرکەوتوون و بوونەتە خۆشەویستی تەماشاکەرانیان و بوون بە دیارترین هونەرمەندی ئەو چەند ساڵەی بەرهەمیان تیا پێشکەش کردووە . بۆنموونە لەقۆناغی یەکەمدا مامۆستا فوئاد ڕەشید بەکر ئەکتەرێکی دیارو ناسراو بووەو خەڵکی بەچاوی ڕێزەوە تێیان ڕوانیوە . لەقۆناغی دووەمیشدا چەند ئەکتەرێکی وەك ڕەفیق چالاك و ڕەووف یەحیاو نوری وەشتی و کەمال ڕەشید موختار بە چاکی خۆیان بەبینەران ناساندووەو باشترین ئەکتەری پەنجاکانی سلێمانی بوون . تەنانەت هونەرمەندێکی وەك ڕەفیق چالاك ڕای ماقووڵ و جوانی لەسەر نواندن و ئەکتەر

هەبووە ، ئەوەتا خۆی ئەڵێت :

[لەساڵی 1950 — 1956 دا مامۆستا « حەقی‌شبلی » م ناسی کە لە بەشی عەرەبی کاری دەکرد (دیارە مەبەستی بەشی عەرەبیی ئێستکەی بەغدایە ـ ی . ق) وەك مامۆستایەکی شارەزای هونەر سوودی چاکم لێ وەرگرت ، فێری دۆزینەوەی نوێنەری باش بووم بۆ دەورەکانیان ، ڕێگای بەکارهێنانی مایکرۆفۆن و دوورکەوتنەوەو نزیك بوونەوە لێی ، باش بەکارهێنانی قورگ و دەم بۆ دەربڕینی ووشەکان و قسەکان ، تەرکیز لەسەر چیرۆکەکەو بیر نەڕۆیشتن بەهیچ لایەکدا ، باش گەیشتن لە چیرۆکەکە خۆی و ناوەرۆکەکەی لەگەڵ باش بەکارهێنانی ئاوازی گونجاوی مۆسیقاو کار تێکەرەکان = المؤثرات »][14] . هەر لەم قۆناغەی پەنجاکاندا ژمارەیەك ئافرەتی بەهرەدارو دلسۆزو چاونەترس چوونەتە سەرشانۆکانی کوردستان و هونەری کوردی بەچاوی ئەمەك و ڕێزەوە لەو ئافرەتە خزمەتگوزارانە ئەڕوانێت ، دیارترینی ئەو هونەرمەندانەش « نەجات مەحوی و گوڵزاری عومەرتۆفیق و نەرمین‌ناکام » ە . هەرچی ئەکتەرانی دوای ساڵانی حەفتاشە ئەوا ڕوو لە دنیایەکی نوێی تری هونەری نواندنەکەیانن ، خۆ بەرەو پێشەوە چوونی شانۆکەمان بەگشتی و بینینەوەی تێکستی شانۆگەری سەرکەوتوو بوونەتە هۆی پاڵ پێوەنانی ئەکتەروو تا چاکتر سۆراغی هەر سێ مەوداکەی نواندن « سروشتی و سایکۆلۆژی و کۆمەلایەتی » کە خاڵی دەستپێکردنی ئەکتەرن بۆ بەرەو ئەفراندن چوون و خزمەتکردن بەو دەورانەی پێیان ئەسپێرێت ، بۆیە ئەڵێین : ـ ئەمرۆ کە زیاتر بینەرانی هونەری کوردی بوونەتە خاوەنی ڕۆشنبیریی گشتی و تا ڕادەیەك ڕۆشنبیریی هونەرییش ، ئەزانن کام ئەکتەرە بەتوانایەوە کامەش کاڵ و کرچ و مایە بەتاڵە ! .

خۆ هەرچی مەسەلەی یەکەمی و دەرکەوتوویی و ناسراویی ئەکتەریشە ئەوا ئێمە بەمەسەلەیەکی نیسبیی ئەزانین و ئەکتەری کورد تواناو بەهرەی خۆی لەبەرهەمێك بۆ یەکێکی تر جیاوازن ، هۆکانی ئەمەش زووتر لێیان دواوین و ئەوەی لێرەدا پێویستە تۆماری بکەین ، ڕایەکی هونەرمەند تەها بابانە کەتەواو نزیکە لەم مەبەستەمان ، مامۆستای بابان ئەڵێت : [ئەو قسەیە هەڵەیە کە دەربارەی ئەکتەر ئەکرێ و هەندێك ناو ئەنێت « یەکەمین ئەکتەر » ، بەڕای من ئەکتەری باش و ئەکتەری خراپ هەیە ، واتە بەتواناو بێ توانا ، باشترین ئەکتەریش هەیە بۆ بینینی دەورێکی دیاری کراو کە هۆی ئەمەش لەگونجانی توانای ئەو کەسەدایە لەگەڵ چۆنێتی و هەڵکەوتنی سروشتی‌ی کاراکتەرەکەدا ، باشترین بەڵگەش بۆ سەلماندنی ڕاکەی ئێمە خەڵاتەکانی ئۆسکارە کە هەرساڵەو ئەدرێت بەئەکتەرێك ، ئێمە ئەکتەری کوردمان هەیە لەدەورێکی دیاری کراودا سەرکەوتووەو لەهی تردا دواکەوتووە ، بۆنموونە کەماڵ سابیر لە « حاجی ئەبو بەکر » ەکەی چەخماخەدا سەرکەوتووەو لە « قازیی » خانمی مەکربازدا بە پێچەوانەوەیە ، مستەفا ئەحمەدیش لە « وەستا عەلێکەی » لانەوازاندا گەیشتووەتە لوتکەی داهێنان بەلام لە تریێ و ڕێویدا وانییە !..][15] .

ئێمە ئەمرۆ پێویستمان بەو ئەکتەرە هۆشیارە بەهرەدارانەیە کە بە ڕەوشت بن بەوێنەی ئەو ئەکتەرانەی ستانسلافسکیی مامۆستای گەورەی شانۆ مەبەستین ، ئەو ڕەوشتی ئەکتەر لەم سێ جێگایەدا داوائەکات : ـ

[1 — **ڕەوشتی ئەکتەر لەشانۆدا** .

2 — **ڕەوشتی ئەکتەر لەدەرەوەی شانۆدا** .

3 — **ڕەوشتی ئەکتەر لەپەیوەندی نێوان لایەنەهونەریی و ئیداریی‌یەکانی شانۆدا**][16] .

هەروەها ئەو دژ بە ناو دەرکردنی ئەکتەرە بە [ئەستێرەی سەردەم و پاڵەوانی هونەرو دەرکەوتووی تیپ ...][17] .

ئێمە بڕوای تەواومان بە ڕۆشنبیریی ئەکتەری شانۆیە و بەهای خۆ فێرکردنیش دەمێکە لەلای زۆربەی خەڵکەکە ناسراوە ، هەرچەندە تا ئێستا سەرچاوەی لێدوان و شیکردنەوەی قوتابخانە نواندنی‌یەکان نەگەیشتووەتە نێو کتێبی کوردیی و بەرچاو ، بەلام پێویستە هەوڵی زیاتر بدەین لەگەڵ ئەو مەسەلەیەو بەجێ هێنانی ، پێویستە ئێمەی ئەکتەر بە پلەی

یەکەم پشت بەو سەرچاوە خاوەن تیۆرییانە ببەستین کە دەمێ ساڵە بوونەتە پێڕەو ڕێباز بۆ تێگەیشتن و کاری پراکتیکی هونەرمەندانی وڵاتە پێگەیشتووەکانی هەندەران و لەهەمان کاتدا سوود لەو چەند ڕەخنەو بۆچوون و سەرنجە بەجێ و ماقووڵانە وەربگرین کە بەقەد قەوارەی بزوتنەوە شانۆییەکە نووسراوەو هەندێکیان وەك ڕەخنەن و هەندەکەی تریان وەك باری سەرنج و لێکۆڵینەوەن .

ئەکتەری وریا پەیامبەری شانۆیە بۆ هیواو ئاکامەکان ، پێویستە نوێ بوونەوەو گرنگی پێدان لە کاری ئەکتەردا هەردەم ببنە نیشانەی نەوەستان و بەرەو پێشەوەچوونی ئەکتەرو شانۆگەری . لویچی بیراندیللۆ ئەڵێت : [کاری ئەکتەر ڕەنگدانەوەی بەرهەمی نووسەرە ، ئەو سەر لەنوێ ئەیگۆڕێتە سەر زمانی ژیان و بزواندن ، کەپێشتر نووسەر نەیتوانیوە ئەو بزواندنەی بداتێ .. ئەو شێوەو دارشتنە نوێیەی ئەکتەر ئەیکات بەبەریدا ، جۆرێکی نوێ وەر ئەگرێ کە لەگەڵ قەڵافەت و تواناو بەهرەو هەستی ئەو ئەکتەرەدا گونجاوەو بەهۆی لەشی و دەنگی‌یەوە دەری ئەبڕێ و داهێنانێکی نوێ دەرەخسێنێ کە جیاوازە لە داهێنانی نووسەرە شانۆییەکەدا][18] .

کاتی خۆی چەند کێشەیەکی زیندووی نواندن و ئەکتەری کوردمان بەگوێرەی بۆچوونی خۆمان لەووتارێکدا بڵاوکردەوە[19] ، هەر لەو باسەدا ووتمان : ئێمە دەیان ئەکتەرمان هەیە کەسەرەتای کارکردنیان مایەی دڵخۆشی بووەو ئومێدی ئەوەیان لێکراوە کەببنە ئەکتەری هەڵکەوتووی خاوەن ئەزموونی دەوڵەمەند .. ئەوان [زۆربەی نواندنەکانیان پاك و سەرکەوتوو بووە ، « بێگومان بەگوێرەی توانای ئەو دەمەی خۆیان » ، بەلام دواکەوتنیان لە کاروانی ڕۆشنبیری و خۆ فێرنەکردن و مەشق نەکردن بۆتە هۆی دواکەوتنی بەهرەکەیان و لەهەمان کاتدا سەرەتاو دەرکەوتنی ئەکتەری لاوی ڕۆشنبیرو مەشقکەر بوونەتە هۆی کوژانەوەی چرای توانای ئەوان و وەستانی ئەو ئەکتەرانەی پێشوو][20] .

پێویستە ئەکتەری ئەم چەرخە تیژڕەوەی بیرروناکی‌ی تیشکی خۆی بەگشت لادا پەخش و بڵاوکردووەتەوە ، پێویستە زیاتر لەجاران ئاگادارترو بیرفراوان تربن ، پێویستە مەشقی بەردەوام لەدەنگ و بزوتنەوە ببێتە پرۆگرامی ژیانی هونەرییان ، بۆ ئەوەی (وەك ئەو شلەیە وابن کە ئەیکەنە نێو شووشەی جیاجیای تاقیگەوە ؛ هەموو جارێك باری تایبەتی خۆی وەرئەگرێت) ، پێویستە ئەکتەری کورد ئاگاداری بەرهەمە ڕابووردوەکان بێت و لە تێگەیشتنی مێژووی هونەرەکەی دوورەو پەرێز نەبێت و هەرگیز خۆی لەو هەڵسەنگاندنە بە دوور نەگرێ کە ئەرکی سەرشانی هونەرمەندانی هۆشیارە .. ئەبێ ئەکتەرێك بێ لە ئەنجامی هەموو چالاکی و بەرهەم و دەرکەوتنێکدا مەزنی و پیرۆزیی شوێنی کارکردنەکەی کە شانۆیە لەیاد بێ ، ئەبێ هەردەم ئاگای لەوەبێ کە شانۆ شیللەر ووتەنی « دامەزراوێکی ڕەوشت بەخشە » و لەچاوی چیخەفەوە بڕوانێتە شانۆ کە ئەو « واتە چیخەف » لەسەرزاری یەکێك لە پاڵەوانەکانی‌یەوە ووتویە : - [ئەوە چی‌یە ؟ .. لەسەر شانۆ فیکە لێدەم ؟!... بۆ تۆ ئەتوانیت لە کڵێسە فیکە لێ دەین ؟! ئەی بۆ ، شانۆ وەك کڵێسە نی‌یە ؟!..][21] .

هونەر بەگشتی ئەبێت سەربەست بێ بۆ ئەوەی پەردە لەڕووی گشت دواکەوتنێکی کۆمەڵ و گشت کێشە ئاڵۆزەکانی ئەم ژیانە لابدات ، هونەری سەربەرزو ڕاست هونەرمەندی ڕاستگۆو دلێرو سەربەرزی ئەوێ ، ئەبێ ئەکتەری ئێمە بەباشی لەوەبگات کەهونەرمەندێ بووە داردەستی نیازی تایبەتی دەستگایەك ئەوا بەهای هونەدەکەی نامێنێ و تواناکەی بەرەو کزبوون ئەچێت و لە جەماوەریش دائەبڕێت . لۆرکا لەم بارەیەوە ئەڵێت : [تا ئەکتەرەکان ژێردەستەی ئەم دەستگا بازرگانییانە بن کە هیچ شتێك جڵەویان ناگرێت ، نە چاودێرییەکی ئەدەبی یان سەر پەرشتییەکی میری لێیان ئەپرسێتەوە ، بگرە هەموویان بەردەستەی دەستگای وان کە فریان بە ڕۆشنبیری و هونەرەوە نی‌یە ، جابۆیە وەك سەرەنجامێ هونەرمەندو خاوەن بەرهەمەکان شانۆو خۆیان لە نزم بوونەوەیەکی بەردەوامدا ئەبیننەوە ، ڕۆژ لەدوای ڕۆژ دێنە دواوە بێ ئەوەی هیچ هیوایەکی ڕزگار بوونیان هەبێ][22] .

بۆ یەکەم جار لە شەوی نەورۆزی ئەمساڵدا شانۆگەری «میوانی ناوەخت» لە تەلەفزیونی (التأميم) پێشکەش بە بینەرانی ئازیز کرا . لە راستیدا جوانترین دیاری بوو بۆ جوانترین بۆنە . من بەش بەحاڵی خۆم دەمێك بوو بە پەرۆشەوە چاوەڕوانی ئەم شانۆگەریەم دەکرد ، وەك بینەرێك تامەزرۆی بینینی بووم . ئەوەی زیاتر سرنجی راکێشام ئەو چاوپێکەوتنە بوو کە لە گەڵ کاکی دەرهێنەر (ناصر حسن)و کاك جەمال نوسەری سیناریوکەدا سازکرا ، پێش پێشکەش کردنی شانۆگەریەکە .

ئەم شانۆگەرییە لە گەڵێ روەوە بە شاکارێکی نایابو بێوێنە لە بواری شانۆگەری کوردیدا کە لە دەرەوەی ئستودیۆدا گیرابێ لە قەڵەم دەدرێ . هەر ئەمەش پاڵی پێوەنام کە هەندێ تێبینی تایبەتی بەپێی بۆچوونو شارەزایی خۆم لە کاروباری کوردەواریدا بخەمەرو . هیوادارم لە هەردوو حاڵەتەکەدا چی ئەم تێبینیانەم توانیبێتیان ئەوکەمو کوریانەی پێکابێ یا نا ، برادەرانی خاوەن پەیوەندی لێمان دڵگران نەبن ، چونکە مەبەستی ئەوەڵو ئاخیرم تەنیا خزمت کردنو خۆشەویستی سەرکەوتنو پێشکەوتنی شانۆگەری کوردییە ...

تێبینیەکانم لەم چەند خاڵەی خوارەوە خۆیان دەنوێنن :ـ

یەکەم : ناونیشانی شانۆگەریەکە «میوانی ناوەخت» .

بێگومان ناونیشانی هەر بەرهەمێکی ئەدەبی شانۆگەری بێ یا هەر بەرهەمێکی وەك چیرۆكو شیعرو ... هیتر ، واچاکترە کە تەعبیر لە لایەنە زاڵبوەکانی ناوەرۆکی ئەو بەرهەمە بکات واتە دەرخستنی روداوە سەرەکیەکانە لەو بەرهەمەدا . لەم حاڵەتەدا بینەری شانۆگەری یان خوێنەری بەرهەمەکە راستەوخۆ بۆی دەردەکەوێ کە ئەم بەرهەمە چارەسەری چ جۆرە گیروگرفتێ دەکاو لە دەور چ کارەساتێ دەسورێتەوە .

دەگەڕێینەوە سەر باسەکەی خۆمان «میوانی ناوەخت» بینەر لەم شانۆگەریەدا دەبینێ ئەم پەندە پێشینانە کوردەواریە لەم شانۆگەریەدا سوچێکی یەکجار بچوكو نەبینراو لە شانۆگەریەکەدا پردەکاتەوە . ئەگەر بەووردی لە فەلسەفەی شانۆگەریەکە وردبینەوە دەبینین ئەم شانۆگەریە لە دوو روداوی سەرەکی لە دوو رەوشتی سەرەکی دەدوێ کە هەردوکیان هەریەکەی بەجۆرێکی جیاواز لەوی دی رۆڵی خۆی لە دەرونی

سەرچاوەکان

1 — مارچۆری بۆلتن ـ تشريح المسرحية ، ترجمة : دريني خشبة ، قاهره ، مكتبة الانجلو المصرية ، ص143 .

2 — ئەحمەد سالار ـ کۆمیدیا ، چاپخانەی زانکۆی سلێمانی ، 1981 ، ل 22 .

3 — مجلة الثقافة ـ العدد 11— 12 ت 2 ، ك 1 ـ بغداد ، 1980 ، ص41 .

4 — فوئاد میسری ـ خەج و سیامەند ، بەغدا ، چاپخانەی علاء ، 1979 ، ل 4 .

5 — وليم شكسبير ـ هملت ، ترجمة : خليل مطران ، ص73 .

6 — گۆڤاری رۆشنبیری نوێ ، ژمارە 96 ساڵی 1982 ، قوتابخانە شانۆییەکەی ئەلکساندەر تایرۆف ـ وەرگێرانی : نووسەری ئەم لێکۆڵینەوەیە .

7 — هەمان سەرچاوەی پێشوو . ل 56 .

8 — محمد اديب سلاوي ـ الاحتفالية في المسرح المغربي الحديث ، سلسة الموسوعة الصغيرة / 134 ، بغداد ، دارالرشيد ، 1983 ، ص117 .

9 — قسطنتين ستانسلافسكي ـ اعداد الممثل ، ترجمة : محمد زكي العشماوي ، قاهرة ، دار نهضة مصر ، قاهرة ، ص33 .

10 — هەمان سەرچاوەی پێشوو ، ل 172 .

11 — هاوکاری ـ ژمارە 692 ' 16 / 6/ 1983 ، گرۆتۆفسکیو شانۆی هەژار ، نووسینی : د . عوني كرومي ، وەرگێرانی : نووسەری ئەم لێکۆڵینەوەیە .

12 — وليم شكسبير ـ هملت ، ص68 .

13 — گۆڤاری بەیان ـ ژمارە 80 ساڵی 1982 ، ل 22 .

14 — رەفیق چالاك ـ دەستنووسی یاداشتەکانی ، ل 65 .

15 — تەها بابان ـ چاوپێکەوتنی تایبەتی ، رۆژی 11/ 2/ 1984 .

16 — قسطنتين ستانسلافسكي ـ فن المسرح ، ترجمة : لويس بقطر ، قاهرة ، دار الكتاب العربي ، 1968 ، ص315 .

17 — هەمان سەرچاوەی پێشوو ، ل 316 .

18 — هەندێ مەسەلەی شانۆیی ـ زنجیرەی ژمارە « 2 » بڵاوکراوەکانی کۆمەڵی هونەرو وێژەی کوردی ، مەڵبەندی گشتیی سلێمانی ، بەغدا ، چاپخانەی الحوادث . ل 40 ، لەنێوان نووسەری شانۆگەریو ئەکتەردا ، وەرگێرانی : محەمەد فەریق حەسەن .

19 — پاشکۆی شۆڕشی کشتوکاڵ ـ ژمارە 10 ساڵی 1981 ، ئەکتەر لەبزوتنەوەی شانۆی کوردیدا ، نووسینی : یاسین قادر بەرزنجی .

20 — هەمان سەرچاوەی پێشوو .

21 — الفنان في عصر العلم ومقالات اخرى ـ ترجمة : فؤاد دوارة ، ص123 .

22 — گۆڤاری بەیان ـ ژمارە 80 ساڵی 1982 .

تێبینی : ئەم باسە بەشێکە لەو لێکۆڵینەوەیەی لەسەر خواستی هاوڕێ خۆشەویستەکانم ئەندامانی تیپی نواندنی هەڵەبجە نووسراو رۆژی 28 / 8/ 1983 لەکۆڕێکدا کە ئەوتیپە بۆی سازکردم پێشکەش کرا «لە هەڵەبجە» . بۆ دووهەم جاریش ئێوارەی 17 ی شوباتی 1984 لەکۆڕێکی بەڕێوەبەرێتی رۆشنبیری جەماوەردا لە هۆڵی کرێکاری سلێمانی خوێندرایەوە .